

УДК 378: 796.011.1

Верховська М.В., к.пед.н.
Таврійський державний агротехнологічний університет

**МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Анотація. У статті зазначено, що мотивація є однією з найважливіших проблем у вітчизняній і зарубіжній психології та педагогіці. Особливого значення вона набуває для теорії і методики професійної освіти, тому що дозволяє виявити джерела навчально-пізнавальної активності студентів; сили, що спонукають до їхньої навчально-пізнавальної діяльності та поведінки у процесі навчання у вищій школі. Навчально-професійну мотивацію слід розглядати як один із факторів готовності майбутніх фахівців різних напрямів підготовки до професійної діяльності, як сукупність фактів і процесів, що спонукають і спрямовують особистість до успішного опанування майбутньою професією. Експериментальним шляхом визначено найбільш значущі мотиви навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури.

Ключові слова: мотивація, мотиви, мотивування, навчально-професійна діяльність, фізична культура

Постановка проблеми. Активне відношення до оточуючого світу складає одну із головних особливостей людини. Форми прояву людської активності достатньо різні. До них відносяться широкий спектр дій, вчинків і діяльності людей. Загальною підставою, що об'єднує всі види активного відношення індивідуумів до реальної дійсності є те, що дії людини виникають не спонтанно. Це складний соціальний, психофізіологічний процес, що має конкретну основу. При цьому формувальним та спрямовуючим початком будь-якої активності виступає її мотив, який спонукає до дій, вчинку, діяльності [1].

Визначення найбільш значущих мотивів, що спонукають майбутніх фахівців будь-якого напряму підготовки до навчально-професійної діяльності у вищій школі має велике значення, тому що дозволяє:

- виявити джерела навчально-пізнавальної активності студентів і використовувати їх для активізації навчального процесу у вищому навчальному закладі, формування свідомого ставлення до навчальних занять, розуміння своїх життєвих потреб взагалі та майбутньої професійної діяльності зокрема;

- актуалізувати найважливіші мотиви студентів під впливом різних форм занять і методів навчання, що, в свою чергу, дозволить підтримувати поведінкову активність щодо опанування ними майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для реалізації поставленої мети необхідно було вирішити низку завдань, одним із яких є визначення сутності понять «мотив» і «мотивація» та їх характерні особливості.

На думку Є. П. Ільїна, мотив – це те, що рухає живою істотою, заради чого вона витрачає свою життєву енергію. Роль мотиву полягає в тому, щоб додати поведінці імпульс і спрямованість до мети [2].

Л. П. Гримак, характеризуючи мотив як усвідомлене спонукання до певного образу дій, зазначає, що сам по собі мотив не є причиною цілеспрямованих дій. Він лише результат відбиття у психіці людини потреб організму, що викликані зовнішніми та внутрішніми явищами [3].

Деякі психологи визначають мотив як стан, що виникає на основі зв'язків, які встановлюються між суб'єктом і об'єктом; як предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття та переживання, тобто все те, у чому знайшла втілення потреба.

Формулювання цілей статті. Теоретико-експериментальне визначення мотивації навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури.

Виклад основного матеріалу досліджень. Отже, більшість науковців розглядають мотив як спонукання, потребу, мету, намагання, властивість особистості, певний стан. Мотив спонукає людину до діяльності, спрямовуючи її на задоволення певної потреби. Потреби формують поведінку людини, стають внутрішніми збудниками її діяльності.

Мотивувати людину означає торкнутися її важливих інтересів, створити для неї умови для реалізації її в процесі життедіяльності. На думку А. Маслоу [4], люди мотивовані для пошуку важливих цілей, і це робить їхнє життя значним і осмисленим. Однак, якщо метою визначається те, що повинна робити людина, до досягнення чого вона прагне, то мотивами характеризуються причини цього прагнення. Л. П. Гримак вважає, що мотиви дозволяють зрозуміти, чому саме ставляться ті або інші цілі, розвивається непогасне прагнення до їх досягнення [3]. Сприймання мотиву особистістю означає, що він наділений для неї певним життєвим смыслом.

Психологія активності передбачає, що особистість не тільки критично відноситься до своїх мотивів, але й співвідносить їх з власними життєвими смыслами, робить мотиви об'єктом управління і регуляції.

Мотиви, як і цілі, є могутніми психічними силами або чинниками, що регулюють діяльність. Регулююча сила мотивів полягає в тому, що вони впливають на волю, яка за І.М. Сеченовим, представляє собою діяльнісну сторону розуму і моральних відчуттів, що управляє людськими діями і вчинками. Науково доведено, що успішність будь-якої діяльності багато в чому визначається характером спонукання до неї, тобто тим, що штовхає людину до реалізації тієї або іншої дії, а отже, мотивом, який визначається як особистий стан людини, що заставляє її діяти у певному плані або бездіяти. Відсутність мотивів до діяльності є душевною трагедією, що порушує всі життєві устої.

Регулююча сила мотивів навчально-професійної діяльності студентів вищого навчального закладу виявляється в їх активуючому впливі, що підт-

римує і стимулює їхні інтелектуальні, моральні, вольові та фізичні зусилля, пов'язані з досягненням мети. Метою навчання студентської молоді у вищій школі є всебічний розвиток особистості та надбання фахових знань, практичних умінь і досвіду, розвиток професійних здібностей для успішного вирішення майбутніх професійних завдань.

Навчально-професійні мотиви формуються, закріплюються, змінюються, згасають або актуалізуються під впливом об'єктивних умов життя, діяльності, організованого процесу навчання і виховання студентів у вищій школі. Значно ширшим за мотив є мотивація, що має подвійний сенс. З одного боку, мотивація – це система чинників, що впливають на поведінку людини (потреби, інтереси, цілі, наміри, прагнення тощо). З іншого – це процес, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. За Р. А. Пілоян, частіше за все мотивація характеризується як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її початок, спрямованість і активність. Мотивація – є специфічний вид психічної регуляції поведінки і діяльності... У широкому значенні слова мотивація визначає поведінку. Мотивація є збуджувачем діяльності, її «пружиною». Від невмотивованої людини не можна чекати великої віддачі у будь-якій справі [1]. С. Л. Рубінштейн визначає мотивацію як співвідношення внутрішніх умов із зовнішніми, тобто співвідношення потреб з її об'єктом [5].

Відповідно до теорії діяльності, яка дозволяє зрозуміти механізм формування мотивації, мотивація виникає при поєднанні, частіше всього підсвідомому, потреб індивіда і його здібностей з предметом конкретної діяльності. Це приводить особу до розуміння значення заняття конкретною діяльністю, в тому числі й навчально-професійною, і допомагає виникненню системи цілей, спрямованих на оволодіння її предметом.

Отже, особливістю мотивації є те, що вона не є причиною цілеспрямованих дій, проте має прямий вплив на діяльність і спонукає до неї.

Необхідно зазначити, що мотивація – широке поняття, що охоплює складний процес управління напрямом і інтенсивністю зусиль людини. Вона виступає тим складним механізмом співвідношення особистістю зовнішніх і внутрішніх факторів поведінки, що визначає виникнення, спрямування, а також способи здійснення конкретних форм діяльності [7].

Серед багатьох моделей мотивації найефективнішою для використання у практичній діяльності визнана комбінована особова-ситуаційна модель, на підставі якої Д. А. Леонтьєвим було розроблено п'ять рекомендацій, які ми модифікували до навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури:

- на мотивацію до навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури впливають як ситуаційні, так і особисті чинники;
- важливо знати мотиви, що спонукають до навчально-професійної діяльності відповідних фахівців;
- необхідно «констатувати» ситуації, які б задовольняли потребам (запитам) майбутніх фахівців у галузі фізичної культури;
- важливо усвідомити свою роль як майбутнього фахівця у галузі фізичної культури в мотиваційному навчальному середовищі;

- необхідно модифікувати поведінку з тим, щоб змінити небажані мотиви навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури [6].

Особливе місце у психолого-педагогічному забезпечені навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури у вищому навчальному закладі займає навчально-професійна мотивація, яку ми розглядаємо як один із факторів готовності відповідних фахівців до професійної діяльності, як сукупність факторів і процесів, що спонукають і спрямовують їх до успішного опанування майбутньою професією. Вона характеризується спрямованістю, стійкістю та динамічністю. Необхідно зауважити, що низький рівень навчально-професійної мотивації багато в чому перешкоджає формуванню готовності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури до виконання своїх професійних функцій.

Для визначення найбільш значущих мотивів навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, нами було проведено опитування за методикою А. А. Реана і В. А. Якуніна. В опитуванні брали участь майбутні фахівці у галузі фізичної культури випускного курсу (випуск 2016 року) денного та заочного відділень Мелітопольського державного педагогічного університету (м. Мелітополь). За результатами опитування встановлено, що з 16 мотивів навчально-професійної діяльності студентів, визначених А. А. Реаном і В. А. Якуніним [8], найбільш значущими для майбутніх фахівців у галузі фізичної культури є лише 6 із них, а саме: стати високо кваліфікованим фахівцем, отримати диплом, успішно навчатися та скласти екзамени на “В” та “А”, отримати глибокі і міцні знання та професійні вміння, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, добитися схвалення батьків і оточуючих. Всі визначені нами мотиви можна розподілити за такими напрямами як: саморозвиток, самоствердження, пізнавальний, практичний. Разом із тим, випускники напряму підготовки у галузі фізичної культури вважають для себе менш значущими такі мотиви як: успішне продовження навчання на наступних курсах, постійне отримання стипендій, бути постійно готовими до навчальних занять, не запускати предмети навчального циклу, не відставати від однокурсників, виконувати педагогічні вимоги, досягнути поваги викладача, бути прикладом однокурсникам, запобігати осудження і покарання за погане навчання, отримувати інтелектуальне задоволення, що характеризують студентів, які сприймають навчання у ВНЗ як тимчасове явище, яке має для них обмежену та вимушенну цінність.

Висновки. Мотивація до навчально-професійної діяльності є однією з найважливіших складових формування готовності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури до професійної діяльності, що спонукає та спрямовує їх до успішного опанування майбутньою професією. Вона виступає як внутрішній рушійний фактор формування професіоналізму та розвитку особистості майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, що спрямовує їх до вивчення обраної ними майбутньої професії. Визначено найбільш значущі мотиви навчально-професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури: стати високо кваліфікованим фахівцем, отримати диплом,

успішно навчатися та скласти екзамени на добре та відмінно, отримати глибокі і міцні знання та професійні вміння, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, добитися схвалення батьків і оточуючих, що загалом засвідчують сформованість мотиваційного фактору їхньої готовності до майбутньої професії.

Бібліографічний список.

1. Пилоян Р. А. Мотивация спортивной деятельности / Р. А. Пилоян. – М.: Физкультура и спорт, 1984. – С. 123-128.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотив: теория и методы изучения / Е. П. Ильин. – К.: Наука, 1998. – С. 49-54. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.litmir.net/br/>
3. Гrimак Л. П. Резервы человеческой психики: введение в психологию активности / Л. П. Гrimак. – М.: Политиздат, 1989. – С. 163 – 187. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://padaread.com/?book=3924>.
4. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – М.: Наука, 1998. – 407 с.
5. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1976. – 365 с.
6. Леонтьев Д. А. Системно-смысловая природа и функции мотива // Вестник МГУ. – 1993. – №2. – С. 15 – 19.
7. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы, эмоции / А. Н. Леонтьев – М.: МГУ, 1971. – 79 с.
8. Реан А. А., Якунин В. А. Методика изучения мотивов учебной деятельности студентов / А. А. Реан, В. А. Якунин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azps.ru/tests2_uchmotivos.html.

Verkhovska M.V. Motivation of academic and professional activity of future specialists in the direction of physical culture

Summary. The article states that the motivation is one of the most important problems in the domestic and foreign psychology and pedagogy. Motivation is of particular importance to the theory and methodology of professional education, as it allows identifying the sources of learning and cognitive activity of the student to encourage the strength of his educational and professional activities and behavior in the learning process in higher education. Academic and professional motivation should be considered as one of the factors of readiness of the future experts of various specialties for professional work as a combination of factors and processes that encourage and guide the person to successfully master the future profession. Low level of academic and professional motivation largely prevents the formation of readiness of the future experts in the direction of physical culture to perform their professional functions. The experiment revealed the most significant motives educational and professional activity of future specialists of physical culture.

Key words: motivation, motives, motivation, academic and professional activity, physical culture.